

zijn opleiding ten aanzien van de kerk van hem verwacht werd en wat hij dan vervolgens van de kerk mocht verwachten. Deels is er sprake van continuïteit. De resolutie over het preken van studenten bijvoorbeeld vertoont sterke verwantschap met regelingen uit de tweede helft van de achttiende eeuw, al ontbreekt een bepaling als de Utrechtse over de toezegging van beroep. De tot 1816 per provincie verschillende regelingen voor de kerkelijke examina maakten plaats voor uniforme, landelijke voorschriften voor één examen, hoewel daarmee uniformiteit in de uitvoering nog niet gegarandeerd was.¹⁸ Een van de voorwaarden voor toelating was een kandidaats in de theologie. Als de betrokkene het kerkelijk examen met goed gevolg had afgelegd was hij 'kandidaat tot den heilige dienst' en mocht hij proponeren.¹⁹

Het beroepingswerk voor zowel proponenten als predikanten werd uitgewerkt in het genoemde 'Reglement op de Vacaturen'. Net als andere reglementen kreeg ook deze regeling geregeld te maken met herzieningen. De eerste grote herziening dateert uit 1826.²⁰ Aanleiding vormde een verzoek van het Ministerie van Eeredienst met betrekking tot een veranderde financiering van classicale en provinciale kerkbesturen. De bestaande regeling werd verfijnd en aanzienlijk uitgebreid en kreeg in aantal artikelen de omvang van het Algemeen Reglement. Het is echter de vraag in hoeverre de nieuwe regels werden opgevolgd. Een synodaal rapport uit 1844 laat zien dat de praktijk zeer uiteenlopend was en soms expliciet in strijd met de kerkelijke regelgeving.²¹ Op 1 juli 1857 trad een nieuwe herziening in werking.²² Deze lag in het verlengde van het herziene Algemeen Reglement van 1852 dat op zijn beurt weer was ingegeven door de veranderde verhoudingen tussen kerk en staat ten gevolge van het revolutiejaar 1848. Waar bijvoorbeeld in de versie van 1826 van het 'Reglement op de Vacaturen' de koning dispensatie van iedere bepaling kon verlenen, was de dispensatie met ingang van 1852 in het Algemeen Reglement beperkt tot 'bepalingen, welke uitdrukkelijk bij de reglementen zijn aangewezen, en op de wijze daarbij voorgeschreven.'²³ Naast dit soort aanpassingen werd de structuur gewijzigd, werden praktische verbeteringen verwerkt en werden tussentijdse besluiten die beschouwd kunnen worden als uitvoeringsbepalingen in de regeling zelf opgenomen.²⁴ De omvang van de versie 1857 van het 'Reglement op de Vacaturen' is vergelijkbaar met die van de voorgaande.

De beroepingsprocedure is in de verschillende versies van genoemd reglement globaal dezelfde.²⁵ De kerkenraad vraagt toestemming om te gaan beroepen en gaat daar binnen een vastgelegde termijn toe over. Laat hij een en/of ander na, dan is het classicaal bestuur bevoegd in te grijpen. Beroepbaar zijn proponenten en predikanten, hoewel aan beide categorieën voorwaarden worden gesteld,

Brouwer 1845), 1-28.

¹⁵ Vgl. S. Faber, 'De afschaffing van de collatierechten', in: G.J. Schutte en J. Vree (red.), *Om de toekomst van het protestantse Nederland. De gevolgen van de grondwetsherziening van 1848 voor kerk, staat en maatschappij* (Zoetermeer: Meinema 1998), 82v.

¹⁶ L.C. van Drimmelen, 'De rechtspositie van de predikant', in: *JGNP* 6 (1997), 51-74, 56v.

¹⁷ 'Synodale Resolutie': Van der Tuuk, *Handboek* 1, 261v; 'Reglement op het Examen': Van der Tuuk, *Handboek* 1, 241-255; 'Reglement op de Vacaturen': Van der Tuuk, *Handboek* 1, 343-356.

¹⁸ Vgl. Van der Tuuk, *Handboek* 1, 243-255 (voor de voorwaarden: m.n. art. 8).

¹⁹ Hoewel in de praktijk en de literatuur de proponent vaak ook kandidaat genoemd wordt, zal ik voor een goed begrip in het kader van dit artikel zoveel mogelijk van proponent spreken.

²⁰ G. van der Tuuk, *Handboek voor Hervormde predikanten en kerkenraadsleden* (...) 3 (Leeuwarden: Brouwer 1841), 281-302. Vgl. *Hand. Syn. Herv. Kerk* 1825, 15 en 17; 1826, 45-48, 74-90.

²¹ *Hand. Syn. Herv. Kerk* 1844, 66-81.

²² Zie voor het in gang zetten van de procedure om tot een herziening te komen: *Hand.*